

БРИТАНСЬКІ ЖУРНАЛИ З ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ У СУЧАСНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Як інформаційний продукт, що супроводжує всі процеси видавничої справи, видавничі журнали сприяють науковій комунікації між учасниками видавничого руху, позаяк розглядають сукупність принципів та правил, що регулюють редакційно-виробничий процес з метою удосконалення друкованих видань та представлення кінцевого продукту певній читачській аудиторії. Перебуваючи у центрі постійних динамічних змін видавничого ринку, вони мають на меті не коментування та інтерпретацію основних його подій чи популяризацію нових надходжень, а, на базі історичного та світового досвіду, відображення «всебічної оцінки інтелектуального „продукту“ – як твору і водночас як видання» [2, 519], акцентують увагу читача на формуванні професійної діяльності редактора – «професії, відкритої для винаходу, таланту» [7, 93] – з метою визначення його впливу на друковану продукцію та систему засобів масової інформації у цілому.

Для визначення особливостей функціонування видавничої періодики та дослідження її впливу на читачів доцільно проаналізувати досвід тих країн, які мають давні традиції випуску журналів. Так, у Європі провідні позиції з розвитку видавничої справи займає Велика Британія, яка упродовж декількох сторіч демонструє найкращі кількісні показники виробництва та експорту книги і преси у цілому світі. Своєю чергою, споживання газет на душу населення в Англії майже вдвічі вище, ніж у США, втричі вище, ніж у Франції.

Поруч із цим, необхідно зазначити, що тема видавничого руху Великої Британії не є новою, адже, розпочинаючи з 1924 р., нами було віднайдено близько 30 праць про британський видавничий рух, усі з яких – на шпальтах фахової і наукової періодики України, Росії, Польщі та інших країн

Європи (більшою мірою – на шпальтах російських «Международная жизнь» – праці Д. Вячеславова та «Вестник Московского университета. Серия Журналистика» – публікації С. Беглова, Б. Любімова, А. Кисельова; з українських – у часописах «Друкарство», «Редактор і видавець», «Наукові записки Інституту журналістики» – напрацювання О. Мелещенка та О. Розум; із польських – бібліографічні розвідки, книги С. Ярковського). Більшість із них присвячена суто історичному аспекту розвитку видавничої справи Великої Британії чи її поступу в умовах ринку, загальним тенденціям, кількісним та якісним показникам видавничої галузі, закономірностям співпраці владних структур та видавничих органів, видавничому праву та методам дистрибуції. Однак неохопленим залишається широкий пласт періодичних видань, які забезпечують життєдіяльність фахової та наукової періодики з видавничої справи, здатні у короткий, порівняно з неперіодичними виданнями, час як підбивати підсумки розвитку галузі означеного поточного періоду, так і висвітлювати роботу видавничих структур зсередини, розглядати практичні питання роботи редактора з автором упродовж усього циклу обраного видання. Метою нашого дослідження є визначення місця журналів, близьких до видавничої справи, в інформаційному полі Великої Британії та Європи як ареалів кількасотрічних традицій друкованого слова з перспективою залучення аналогічних проектів на території України.

Разом із цим, «попит на британську літературу у світі зумовлений кількома факторами, серед яких – висока якість видавничої продукції, тісні економічні зв'язки з країнами-імпортерами, сильні позиції англійської мови у науковій, технічній, діловій сферах» [1, 202]. А крім цього – державна підтримка книго- та пресодрукування, запровадження спеціальних міжнародних програм та сприятлива політика держав-сусідів, відкритість доступу до інформаційних ресурсів, необхідних для забезпечення інформаційних потреб читачів у європейському та світовому масштабах. При цьому, «на регіональному рівні діють Агенції розвитку, які сприяють налагодженню торгових відносин і поширенню міжнародного співробітництва» [1, 205].

Таким чином, у Великій Британії було створено усі умови для розвитку журналів із видавничої справи і редагування, перші з яких датуються кінцем ХІХ – початком ХХ ст. Саме у цей період «нові можливості преси обумовлювались не лише скасуванням „податків на знання“: росли

технічні можливості її виробництва та розповсюдження» [3, 37], відбувалася соціальна диференціація англійської преси (окрім її поділу на масову та якісну). Так, у 1868 р. розпочався випуск комплексного журналу про усі аспекти книговидання та видавничу справу загалом – “The Bookseller”, який до сьогодні збирає та опрацьовує інформацію про події книжкової галузі у 86 країнах світу. У 1888 р. було здійснено спробу випуску журналу “The Writer and the Reader”, який мав на меті стати посередником між автором та читачем як виробником та споживачем інформації. Оскільки видавнича справа ще не мала свого стабільного періодичного органу, значна частина її публікацій друкувалась у британських друкарських та поліграфічних журналах – «частина друкарських часописів слугувала для захисту справ видавців газет як власників друкарень (до прикладу “Printing world”, який проіснував від 1891 до 1911 pp.). Матеріали, призначені для видавців журналів, публікувалися на шпальтах книгознавчих періодичних органів» (створеної у 1898 р. “Book and Trade Gazette”) [5, 14-15]. Проте у тому ж (1898) році (на що вплинуло відкриття у Великій Британії асоціації видавців The Publisher Association of Great Britain and Ireland), було створено спеціальний журнал для видавців газет “Newspaper Owner and Manager”, який виходив у світ до 1903 р. уже під назвою “Newspaper World”. Його видавничі традиції продовжували “The Publisher and Bookseller” (1905), “The International Publisher and Bookseller” (1909), “Editor’s Magazine” (1909-1911), “The Circulation Manager” (1912) та “Publisher’s mail” (1915).

Видавничі традиції минулого Великої Британії знаходять відображення на шпальтах 50 журналів про діяльність засобів масової інформації, які розглядають соціальні, політичні та економічні передумови розвитку та формування періодичної преси (“English Historical Review” – з 1886 р.), “Media, Culture and Society” (з 1979 р.), “Publishing History” (з 1977 р.) та “Media History” (з 1998 р.).

Сьогодні лівову частку провідних британських журналів у галузі книго- та пресовидання становлять спеціально розроблені журнали та інтернет-проекти для сприяння роботі авторів-початківців, передумови до організації яких було закладено ще у 1357 р. із виникненням Гільдії письменників (Gild of Writers of the Court Hand and Text Letters), що захищає інтереси авторів у стосунках з видавництвами («Вступаючи у товариство, автор може передати йому ту частину своїх прав, яку не може реалізувати сам»)

[4, 59]. Своєрідність випуску журналів для авторів забезпечується публікаціями оглядів ринку книги та преси, маркетингових досліджень та, водночас, інформацією прикладного характеру (насамперед – “Author”, “The Electronic Author”, “The New Writer”, “MS Lexia”, “The Journalist”, “Writer’s News”, “Writing Magazine”, “Writer’s Forum”, “Press Gazette”) як для тих, хто розпочинає своє знайомство з видавничим бізнесом, так і для забезпечення комунікації письменників із видавничими організаціями з метою узгодження усіх процесів підготовки видання до випуску у світ.

З кінця 1990-х років у Великій Британії спостерігається стрімке зростання кількісних показників видавничої діяльності (насамперед через відсутність обов’язкових ліцензій чи дозволів на випуск друкованої продукції окрім реєстраційного номеру поштового відомства). Засновниками періодичних видань стають як усі громадяни, охочі заснувати власний періодичний орган, так і приватні видавничі організації (окрім «Королівського управління у справах друку») – видавничі центри, спілки та організації, редакційні відділи при вищих навчальних закладах освіти, потужні маркетингові служби, гільдії чи асоціації видавців. Так, найбільші гільдії та асоціації становлять “The Publisher’s Association LTD”, “Newspaper Publisher Association”, “Periodical Publisher’s Association”, “The Guild of British Newspaper Editors”, “British Association of Industrial Editors”, “Foreign Press Association”, “British Printing Industries”, “European Association of Science Editors”, “Society for the History of Authorship, Reading and Publishing” (під його егідою виходить у світ уже згаданий журнал “Publishing history”), “Press Complaints Commission”, які представляють інтереси видавців, редакторів, підтримують випуск друкованої продукції за тематичними напрямками, сприяють роботі зарубіжних кореспондентів у Великій Британії, а також долучаються до організації друкованих та електронних власних проєктів із видавничої справи і редагування. Зокрема асоціація наукових редакторів “European Association of Science Editors”, яка окрім Великої Британії представляє десятки країн Європи, займається випуском міжнародного щоквартальника “European Science Editing” (з 1994 р.).

Об’єднуючи понад 1000 редакторів журналів (у передмові до одного з випусків “European Science Editing” наголошено, що «кожен журнал для редакторів видавничих організацій має свою термінологію і може бути призначений для головних редакторів, їх заступників, редакторів-менеджерів,

дорадчих та технічних редакторів, асистентів, консультантів» [6, 3]), видавців різних інституцій та видавничих організацій, перекладачів наукової літератури з різних держав, журнал друкує статті, звіти міжнародних конференцій редакторів, повідомляє про нові досягнення галузі та анонси важливих подій, здійснює огляд фахових видань ринку та підтримує тісні зв'язки з читачами. Показово, що кожен поточний номер журналу супроводжується випуском наукових статей та оглядів усіх членів асоціації незалежно від країни їх постійного перебування та посади (серед редакційної колегії журналу є представники і від України). Таким чином, підтримка журналу на високому міжнародному рівні за участю провідних видавців та науковців дозволяє ознайомлювати широке коло читачів із станом та перспективами розвитку видавничої справи і редагування у різних державах та континентах (до прикладу дослідження Р. Лінч (2007, № 4), Ф. Наполітані, П. де Кастро (2008, № 1); Н. Пікколі, Р. Процяной (2007, № 3) за матеріалами рубрики “Editing Around the World”, а також рубрик “Articles” та “Editorial” тощо).

Традиції випуску фахових видань про наукове книго- та пресовидання для видавців наукової літератури, бібліотекарів, які займаються обробкою електронних ресурсів, посередників, постачальників та науковців (як у системі традиційних, друківаних медіа, так і електронних) продовжує журнал “Scholarly Communications Report” (з 1996 р.), що публікує аналітичні дослідження видавничої галузі. Тим часом, схожою тематичною спрямованістю характеризуються фаховий “Academic & Professional Publishing” (із 1998 р., сучасна назва журналу – “CAPPP Brief” – Council of academic & Professional Publishers), який, насамперед, спрямований на новини для видавців наукових видань, та “Logos” (з 1994 р.), який має на меті аналіз друківаних видань, дотичних до світу книги. Розповсюджуючись виключно за передплатою, “Logos” не має чітко вираженого національного чи регіонального характеру і, з-поміж сектору видавничих журналів, вирізняється добром фахових публікацій провідних видавців, книгорозповсюджувачів, бібліотекарів, літературних агентів та науковців із понад 55 держав.

Без сумніву, інформаційні та комунікаційні технології спричинили важливі зміни, що позначились як на культурі редагування, так і на кожному етапі підготовки видання у світ. Розвиток електронного видавництва та відкритий доступ електронних джерел для широкого загалу спричинив низку змін у самій системі наукової комунікації, в усіх складових ланцюга «автор –

читач». При цьому, як наголошує Ф. Наполітани, – «редактори все більше освоюють усі види комп'ютеризованих систем та програмного забезпечення для спрощення своєї роботи; читачі забезпечені електронними публікаціями, надпотужними пошуковими системами, відкритими ресурсами, репозиторіями; бібліотекарі, відповідаючи на інформаційні потреби читачів, стають фахівцями з інформаційних технологій» [8, 9], що сприяє поповненню британського журнального ринку електронних видань, більшою чи меншою мірою дотичних до видавничої справи. Однак їх тематичний репертуар не обмежується дублюванням змісту традиційних журналів, а спрямований як на публікацію комплексних досліджень видавничого ринку (скажімо, “Electronic Publishing”, історія якого налічує близько 25 років, охоплює проблематику процесів верстки, дизайну, друку та розповсюдження журналів до читачів, а також короткий огляд технологічних новинок ринку. Також у журналі публікуються нові напрями технологій видавничого бізнесу), так і виникнення тих журналів, що зосереджені на одній основній темі (як, наприклад, британсько-американський “Publishing Online”, який аналізує лише новітні технологічні рішення та винаходи для видавничої справи включно з характеристикою доповідей на відомих всесвітніх семінарах та конференціях).

Розвиток видавничої справи у Великій Британії призводить до постійного удосконалення, тематичного диференціювання, кількісного зростання та поліпшення характеристик якості видавничої періодики. Значною мірою це зумовлено здійсненням редакційними колективами видавничих організацій обов'язкових попередніх маркетингових досліджень ринку, вивченням читацьких уподобань та запитів на адресу редакцій журналів, дослідженням ефекту купівлі за знижками та тематикою, складанням численних анкет опитувань, провадженням традиційних інтерв'ю та інтерв'ю на замовлення інших установ. Нагадаємо, що серед арсеналу заходів, які сприяють виробленню оптимальних тематичних планів видавничих журналів Великої Британії, є і дослідження закордонних ринків аналогічного тематичного спрямування журналів та їх порівняльний аналіз за різними типологічними ознаками. Зорієнтовані, у першу чергу, на випуск якісної продукції для читача-фахівця, британські журнали з видавничої справи і редагування (поруч із німецькими, американськими та канадійськими) гідні уваги фахівців та є прикладом для реалізації видавничих задумів поза межами свого географічного розташування.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Великоречина О.* Велика Британія на світовому ринку літератури // Редактор і видавець: науково-практичний збірник / Гол. ред. М. С. Тимошик. – Ч. 1. – К.: Інститут журналістики, 2007.
2. *Зелінська Н. В.* Становлення професійної видавничої діяльності у дзеркалі української періодики (кінець XIX – перша третина XX ст.) // Українська періодика: історія та сучасність. – 2002.
3. *Соколов В. С., Виноградова С. М.* Периодическая печать Великобритании. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2000.
4. *Розум О.* Видавнича справа Великобританії // Друкарство. – 1998. – № 4.
5. *Jarkowski S.* Prasa prasy: Notatki Bibliograficzno-Historyczne. – Warszawa: Towarzystwo Wyższej Szkoły Dziennskarskiej; Biblijoteka Prasowa Polska. – Nr. 8. – 1932.
6. *Kozak M.* Who are you, Editors? // European Science Editing. – 2008. – № 1.
7. *Luey B.* A Different Kind of Profession // Scholarly Publishing. – 2008. – Vol. 39. – Nr. 2.
8. *Napolitani F., De Castro P.* Our Culture is Changing Rapidly, and so is the Future of Science Editing // European Science Editing. – 2008. – № 1.